

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

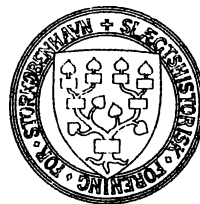
Slægt & Stavn

22. Aargang Nr. 3 August 2003

Kren Eg og Løjte Grete var kendte skikkelser på landevejene i Vendsyssel omkring århundredeskiftet. Folk antog dem for en slags rakkere eller natmandsfolk, for Kren Eg fungerede som skorstensfejer rundt om i sognene både søndenfjords og nordenfjords.

**Slægtshistorisk forening
for Storkøbenhavn.**
<http://www.genealogi-kbh.dk/>

Stiftet den 7. januar 1977.

Formand:	Anna Margrethe Krogh-Thomsen. Hedebyvej 5, 3650 Ølstykke.	Tlf: 4717 9251 E-mail: krogh@get2net.dk
Kasserer:	Erling Dujardin Digehuset 5, st.1. 2670 Greve.	Tlf: 4390 8625 Girokonto: 220-8628 E-mail: fam.dujardin@image.dk
Sekretær	Gyda Mølsted Ajax Alle 18 , 2650 Hvidovre.	Tlf: 3649 2878 E-mail: harald-gyda@adr.dk
Ansvarshavende redaktør:	Gitte Bergendorff Høstbo Obovej 14, 2730 Herlev.	Tlf: 4484 9131 E-mail: janhb@mail.danbbs.dk
Bestyrelsesmedlem.	Peter Wodskou Arnesvej 44 2700 Erønsbjerg.	Tlf: 3828 9475 E-mail: peter.wodskou@get2net.dk
Bestyrelsesmedlem.	Tage Ejbøl Fortvej 206 2610 Rødovre.	Tlf: 3641 1651 E-mail: tagee@ofir.dk
Bestyrelsesmedlem.	Merete Witt Lyshøj Alle 7, 2 sal th. 2500 Valby	Tlf: 36 46 43 71 E-mail: mwitt@jubiiemail.dk
Best.suppleant.	Ruth Elsøe Strandhaven 15, 3060 Espergærde	Tlf: 4913 2012 E-mail: ruth-e@mail.tele.dk

Bladet sendes gratis til foreningens medlemmer – 4 gange årligt: Uge 8 – 18 – 32 og 45.
Midt i februar, først i maj, først i august og først i november.

Deadline for forslag til artikler er 18. januar, 31. marts, 8. juli samt 8. oktober.
Prisen for enkelte numre er kr. 15.- (+ forsendelse). Abonnement koster kr. 75.- pr. år inkl. forsendelse.
For udenlandske abonnemeter betales desuden porto for forsendelsen..
Tilmelding kan ske ved indbetaling på foreningens girokonto 220 8628.

Kontingent for medlemskab af Slægtshistorisk forening for Storkøbenhavn er: kr. 175.- pr. år, inkl. Slægt & Stavn og 2 numre af Slægten. 2 samboende medlemmer betaler kr. 225.- pr. år.
Gæstebillet til vore foredrag er kr. 20.- pr. gang.
Eftertryk med kildeangivelse er tilladt efter aftale med redaktionen.
P.S. Artikler i bladet afspejler ikke nødvendigvis foreningens holdning.

Nyt fra formanden

Om underskriftsindsamlingen.

Protest over de ændrede åbningstider på Statens Arkiver

Sommeren og ferietiden er stadig i fuld gang, men en ny sæson nærmer sig. Jeg vil her benytte lejligheden til at minde vore medlemmer og øvrige læsere om vor *underskriftsindsamling mod de forringede åbningstider på vore arkiver*.

Underskriftsindsamlingen har været i gang siden januar, og lister til underskrifter hænger både på Rigsarkivet og på Landsarkivet. Vi har fået omkring 1100 underskrifter fra københavnsområdet, men ikke så mange fra det øvrige land, men listerne kan jo også afleveres til Birgit Øskov i Aalborg, Anton Blaabjerg i Viborg, samt til Elsebeth Ib fra SSF. Hos dem er også indsamlet lister, men knap så mange som jeg kunne have ønsket mig.

I Viborg er der først rigtig kommet gang i indsamlingen sidst på foråret, hvor man først da har fået tilladelse til at hænge lister op, ligesom vi har i København. Så jeg håber, det vil give et forbedret resultat i løbet af sommeren. Desværre er det som om, mange slægtsforskere ikke rigtig har opdaget betydningen af de ændrede åbningstider. Nogle siger "*Så kommer jeg bare en anden dag*", men hvis alle siger dette, vil der jo blive rigtig mange de andre dage. Det har været tilfælde på Landsarkivet i København, hvor man har haft lige så mange besøgende, som man plejer, bare fordelt på færre dage. Følgerne af dette er som forudsagt, større belastning på arkivpersonalet og forringet betjening af brugerne, samt større "kamp" om pladserne på læsesalene.

Det er meget trist, at det i Danmark går denne vej, med forringelser for slægtsforskere og andre brugere. Især når man læser, hvordan det går i vort naboland Sverige. Her gør man alt for at forbedre forholdene for brugerne. Jeg tvivler ikke på, at personalet på vore arkiver gerne ville gøre dette, men det kan ikke lade sig gøre med de ordrer, der kommer fra vor nuværende kulturminister Brian Mikkelsen. *Jeg håber meget, at endnu flere vil bakke op om denne indsamling. Læs eventuelt mere herom på vor hjemmeside under "Sidste nyt", hvorfra underskriftlister også kan pintes. Eller i Slægt og Stavn nr.1. fra i år.*

Underskriftsindsamlingen er blevet forlænget, da det først nu er blevet muligt for os, at få en aftalt tid hos kulturminister Brian Mikkelsen, hvor vi personlig kan aflevere de indsamlede lister. *Dette bliver tirsdag den 9. september.*

Vor hjemmesideadresse!

I foråret blev vor hjemmesideadresse rettet til, så dens rigtige nuværende adresse **www.genealogi-kbh.dk** virker på alle måder. Desværre bruger mange "*en gammel genvej*" på deres computer, og kan derfor ikke finde vor hjemmeside. Jeg har fået mange henvendelser om dette, derfor denne påmindelse. Gå ind på den rigtige adresse, og ret jeres eventuelle genvej på computeren. Fortsat god sommer og på gensyn til september.

Anders Enevig

Efter at havde læst og lånt flere af Anders Enevigs bøger om klunsere, gøglere og cirkusfolk, ringede jeg en dag til Anders og fik en lang hyggelig snak i telefonen. Anders fortalte, at han igennem et langt arbejdsliv som politimand på Nørrebro, havde haft kontakt med mennesker fra alle samfundslag og havde indsamlet viser og historier fra byens klunsere og bumser fra gaderne på Nørrebro i 50'erne.

Forfatteren, folkemindesamleren og modstandsmanden Anders Enevig er født 22 april 1923. Anders har i sit hjem i Seden fyldt to værelser op med materiale om cirkus og gøgl. Der er programmer, billetter, plakater og masser af historisk materiale og originale fotografier. Anders Enevig har fået det meste af mennesker, der har været søde og flinke at forære ham det. – *Den dag, jeg ikke er mere og har stillet træskoene, skal det hele foræres til Det Kgl. Bibliotek med en klausul på 50 år*”.

Anders har søgt og samlet i mere end 40 år, så han mener selv, at han har den største samling indenfor dette område. Han har fået så meget materiale om disse emner, at han til dato har skrevet 25 bøger og nr. 26 er på vej til januar og kommer til at hedde *”Stamtavler over cirkusfolk og andre rejsende”*. En god ven foreslog, at han skulle skrive en bog om emnet, og mente, at der ville blive stor interesse for bogen.

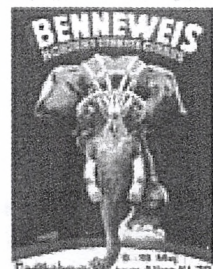
Af andre titler indenfor cirkus området kan nævnes følgende bøger:

- *Cirkusbygningen – et lærestykke i græsrodsarbejde*
- *Cirkus i Danmark, bind 1-3*
- *Cirkus Hinné – det sejlene cirkus*
- *Cirkus og gøgl i Odense 1640-1940*
- *Cirkusplakater og – andre tegninger af Oscar Knudsen og Erik Stockmarr – fra den danske cirkustraditions guldalder.*

Anders Enevig har været så sød og rar at give Slægt og Stavn lov til, til enhver tid, at bringe uddrag fra hans bøger og jeg har til dette nummer valgt historien fra det virkelige liv om Kren Eg og Løjte Grete, det nydelige par som også pryder bladets forside. Kren og Grete var ikke cirkusartister, prins eller prinsesse, men landevejens lykkeriddere eller rakkere, som man også kaldte dem. Fortællingen er fra bogen *”Prinser og Vagabonder”*, som udkom fra Dansk Historisk bogforlag i København i 1. udgave i 1963. Den er genoptrykt i 1985.

Bogen har følgende nummer ISBN 87 88742 06 7.

Anders Enevig
CIRKUSPLAKATER
og andre tegninger af Oscar Knudsen og Erik Stockmarr

– fra den danske cirkustraditions guldalder
1985

Historien om Kren Eg og Løjte Grete

Kren Eg og Løjte Grete var kendte skikkelser på landevejene i Vendsyssel omkring århundredskiftet. Folk antog dem for en slags rakkere eller natmandsfolk, for Kren Eg fungerede som skorstensfejer rundt om i sognene både sønderfjords og nordenfjords.

Provst Eiler Clausen, Dronninglund, fortæller i et brev til Dansk Folkemindesamling: ”Kren Eg, hvis borgerlige navn var Christen Jensen, var født den 4/2 1834 i Dronninglund sogn. Hans kone, Løjte Grete, som slet ikke hed Grete, men Ane Marie, født

Christensen, var født den 12/3 1838 ved Lindenberg.

De gik her i sognet i årevis og var *vel* sete, hvor de kom, måske med undtagelse af de tjenestefolk, som de undertiden blev budt til bordfællesskab med. Nå, Kren Eg var jo en slags skorstensfejer i mange år, og et årligt bad fik han næppe!

Grete stod altid på gårdspladsen og råbte advarende ord til Kren Eg, når han tumlede rundt på stråtagene. Hun var sparsommeligt klædt – trods mange tunge skørter, undertiden fabrikeret af sækkelærred, og altid med reb om livet.

Deres lille hund hed ”Paris”, og fin var hunden. Den måtte ikke bespises med ringere smørrebrød end det, de selv tiggede sammen.

Kren Eg døde i Dronninglund som 75 årig den 30/4 1909, og så måtte Løjte Grete gå alene. Hun medbragte på sin vandring foruden de postkort, hun solgte, en lille hvid marmorplade, hvorpå der står ”Til Kræn fra Grete”.

Menighedsrådet i Dronninglund værner om gravstedet, hvor pladen nu findes.

Løjte Grete boede i sine sidste år på Dronninglund Fattiggård, og hun døde som 76 årig den 27/6 1914.

Folk på alderdomshjemmet mindes dem begge, og så absolut uden grin eller kritik eller overlegenhed. De to var et par, som hørte vort dejlige sogn til – de var vore!”

Løjte Grete gik som nævnt og solgte postkort i sine sidste år, og nedenunder et lignende billede som her følgende vers:

Kræn Jensen han var min eneste Ven, han er nu ved Gud i Himmelen. I livet han var min eneste Trøst, han hvilte ved mit yndige Bryst.

Det eneste Minde om ham jeg har, er hans Skorstenskost og Stok, for han naaede aldrig at blive Far, endskjønt jeg ønskede det nok.

Og paa hans Grav jeg sætter en Sten. Den er af Marmor, saa hvid og ren. Oh hvil i Fred min kjære Kræn, Fra Grete din allerkjæreste Ven.

Postkort og foto i Dansk Folkemindesamling, Aalborg historiske museum og Nationalmuseet.

Rettelse til forrige nummer hvor vi bragte artikel om Svenske soldater i ny database

Jeg beklager dybt, at der havde senget sig en trykfejl ind i bladet i hjemmeside-adressen til ”*databasen om Svenske soldater*”.

Den rigtige adresse er: <http://www.liu.se/tema/databaser/search.php?id=62>

Når du kommer ind på siden ser den ud som nedenstående.

Sök i soldatregistret - Microsoft Internet Explorer

Adressa <http://www.liu.se/tema/databaser/search.php?id=62>

Välkommen till
Garnisonsmuseets Soldatregister

Denna databas bygger på Indelningsverkets (1682-1901) material och är ett samarbetsprojekt mellan Garnisonsmuseets soldatregister och Centrum för lokalhistoria.

Namn:

Född:

Antagningsdatum/år:

Rote:

Socken:

Regemente:

Kompani:

Söktips!

Träffar per sida:

Rensa Sök

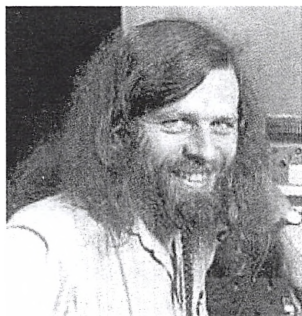
Gitte Bergendorff Høstbo

Slægtsforskning

Af særlig interesse for slægtsforskere har Helsingør Hovedbiblioteket: *kirkebøger og folketællinger* fra Helsingør Kommune, *brandtaksationer* fra Helsingør by samt *biografiske opslagsværker*. Disse materialer er ikke til hjemlån, og kan ikke ses på nettet men kan benyttes i bibliotekets studielokale, med 4 læsepladser.

Helsingør Hovedbibliotek, Hovedbiblioteket, Marienlyst Allé 4, 3000 Helsingør
www.helsbib.dk

Jacob Holdts fotogalleri

En spændende hjemmeside, som jeg må fortælle om. En dag da jeg surfede rundt på nettet, som det hedder, faldt jeg over Jacob Holdts hjemmeside. Navnet var mig bekendt og efter et kort flash-back, kom jeg i tanke om min skoletid i 70'erne, hvor jeg med min skoleklasse var inde og "Amerikanske billeder". Billederne handlede om, hvordan den fattige sorte del af befolkningen i USA levede på godt og ondt. På en dengang ung skolepige var det en meget stærk oplevelse, som jeg egentlig aldrig har glemmt. Alle disse billeder, som Jacob Holdt selv tog på

sine mange rejser i USA, har han nu lagt på sin hjemmeside, med de fortællinger, som tilhører billederne. Det er meget stærke og smukke og rørende billeder, alt på én gang.

Men hvorfor nu dette – joh, for mens jeg søgte rundt på hans hjemmeside, faldt jeg over Jacob Holdts egne slægtsbilleder. En imponerede samling af billeder og malerier af rigtig mange slægtninge, unge som gamle.

De fleste billeder har han af gode grunde ikke kunne tage selv, de er taget før han blev født, men han har inkluderet billeder fra 1. og 2. generation, der har relevans for slægtninge og slægtsforskere rundt om i verden. Under hvert billede vises flotte stamtavler. Hjemmesiden er opdelt i flere afsnit med emnerne 1) Jacob Holdts Amerikanske billeder, 2) Billeder fra andre lande, 3) Andre Emner, 4) Billeder fra familiens arkiver samt "mine slægtsforsknings-sider".

<http://www.american-pictures.com/gallery/indexdk.htm>

<http://www.american-pictures.com/genealogy/slaegt.htm>

<http://www.american-pictures.com/genealogy/vore-slotte.htm>

*Jacob Hansen Holdt
f. 9. nov. 1801 i Ulstrup,
Nørre Løgum sogn*

Gitte Bergendorff Høstbo

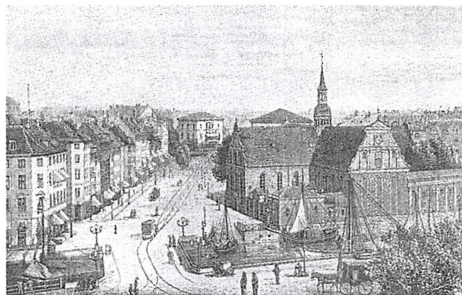
Søgbare sogne på arkivernes hjemmeside

33 søgbare sogne er d. 6. juli 2003 lagt på Statens arkivers hjemmeside. Brian Mikkelsen skal vist, hvis han skal have alle sogne i Danmark med, bruge et par weekender endnu på sit projekt.

<http://www.arkivalieronline.dk/Kirkeboeger/Kirkeboger.asp>

Asdal, Astrup, Avnede, Bindslev, Bjerby, Branderslev, Ellinge, Garnisonskirke Odense, Gråbrødre Hospitalskirke Odense, Halsted, Herredskirke, Horne, Horslunde, Købelev, Kolding købstad, Michaelis Fredericia, Mosbjerg, Mygdal, Nakskov Skt. Nikolaj, Nordlunde, Raabjerg, Sandby, Sct. Hans kirke Odense, Sct. Knuds kirke, Odense, Sindal, Skagen, Tolne, Trinitatis Fredericia, Uggerby, Utterslev, Vejle Købstad, Videby, Vor Frue kirke Odense. GBH

Holmens kirkebøger

Tirsdag d. 10. september 2002 var en skelsættende dag i Holmens kirkes historie. Den dag blev Holmens kirkebøger for første gang ført i "Den nye kirkebog" (DNK), den landsdækkende elektroniske database.

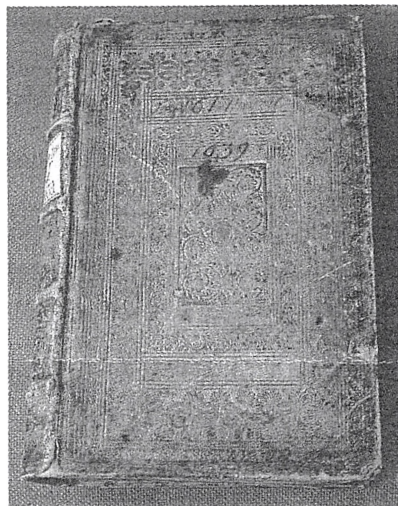
De første sogne overgik til DNK i 2001, og alle skal være over gået i 2004. Dét, der gør dagen særlig skelsættende for Holmens kirke, er imidlertid, at den ældst bevarede kirkebog øst for Storebælt er Bremerholms kirkebog. Den er begyndt i 1617 samtidig med kirkens grundlæggelse. Fra 23. november 1617 til 9. september 2002, dvs. i næsten 400 år, er der altså skrevet i kirkebøger i Holmens Kirke. Nu tastes personoplysningerne ind på kordegnens computer og overføres til DNK databasen. Vemodigt – ja, men en nødvendig modernisering af kirkebogsføringen og en spændende ny arbejdsopgave.

Ministerialbøgerne

Christian IV bestemte i 1645/46, at der overalt i Danmark skulle føres kirkebøger. Derved fik man et bedre grundlag for skatteopkrævning. Den civile personregistrering i Danmark foregår hos landets ca. 1400 ministerialbogsførere, der er kordegne eller præster. Det er oplysningerne i ministerialbogen, der er de officielle og retsgyldige. Alle fødsler og dødsfald skrives i en ministerialbog. Ansvar for den civile registrering betyder, at alle der uanset religiøs eller social baggrund kommer til kontoret, skal føle sig velkomne og skal have en ordentlig behandling med respekt for deres tro og baggrund. Som grundlag for al personregistrering i Danmark er ministerialbøgerne omgærdet med mange sikkerhedsbestemmelser. Dem bliver der ikke slækket på ved overgangen til DNK. Det er kun ministerialbogsførerne, der har adgang til bøgerne, og de er pålagt dyb tavshedspligt om indholdet. Der er mange historiske oplysninger, ikke kun til slægtsforskning, at hente i kirkebøgerne. Tager man f.eks. en 1800-tals kirkebog, ser man, mange voksne slet ikke blev 60 år. Et andet aspekt af samfundets udvikling ses af folks stillingsbetegnelse. F.eks. dukker maskinførere op i 50'ernes kirkebøger, mens kaffejomfruer og koksopbærere forsvinder. Og i de sidste 20 år kan IT-branchens fremkomst aflæses i kirkebøgerne, ligesom de engelsk-amerikanske stillingsbetegnelser.

Bremerholmens kirkebog 1617-1639

Den skindindbundne bog er 32,7 cm høj, 22,5 cm bred og 6,6 cm tyk. På for- og bagsiden er skindet præget med stiliserede rankeslyng, der er anbragt i geometriske mønstre. Oprindeligt har den været lukket med bændler eller måske spænder. Vandmærkerne og bogens blade har desværre ikke kunnet identificeres. Det siger noget om papirets kvalitet, at bladene i dag næsten alle er ubeskadigede. Blækket er ligeledes af god kvalitet, så det er ikke det, men 1600-tals skriften, der gør nogle af indførelserne svære at læse. Manden bag skriften var sognepræsten, magister Anders Mikkelsen, Aalborg.

Billede: Bremerholmens kirkebog 1617-1639 (årstallet påført senere)

Først og fremmest indeholder den fortegnelser over trolovede/viede og over døbte. Dertil kommer en fortegnelse over dem, der fik offentlig absolution, dvs. syndsforladelse. Men i en tid, hvor protokoller var dyre, har man også brugt den til at indføre afskrifter af vigtige dokumenter som kirkens og skolens fundatser. Efter at bogen ikke mere var i brug som kirkebog over trolovelser og døbte, har man fundet den frem igen i 1666 og indført kopier af dokumenter i forbindelse med ansættelse af skibspræster og oplysninger om en række ægteskabsmæglinger. Hvorfor lade godt papir være ubrugt.

Fortegnelser over trolovede, døbte og offentlig absolution viser en menighed, der bestod af mange småkårsfolk og tyende, og hvor søfolks landlov ca. ni måneder senere kunne få følger, der kom i kirkebogen. Den allerførste indførelse skete søndag 23. november 1617, ugedagen efter den midlertidige kirkes indvielse 16. november.

Da trolovedes skibstømmermand Poul Frandsøn Stralsund med Ursula Dichsdatter, der boede ved siden af *"Iver Poulssøns boder i Vingårdsstræde"*.

På den tid fandt såvel trolovelse som vielse sted i kirken under medvirken af en præst. Trolovelserne indførtes derfor i kirkebogen, mens oplysning om vielsen blev tilføjet, når den havde fundet sted. For Poul og Ursulas vedkommende skete det omtrent et år senere, 1. november 1618. Tre dage efter den første trolovelse i kirken, blev det første barn *"Chrisnet"* dvs. døbt, med navnet Birgite. Her var der imidlertid komplikationer, for forældrene, bådsmænd Oluf Lauridssøn og Margrete Hansdatter i Endeløsestræde *"var hverken*

trolovet eller viet” Så Thorkild Gullissøn og Søren Marquorssøn måtte indestå for, *”at så snart hun går i kirke, skal han lade sig forlove og vie med hende”*.

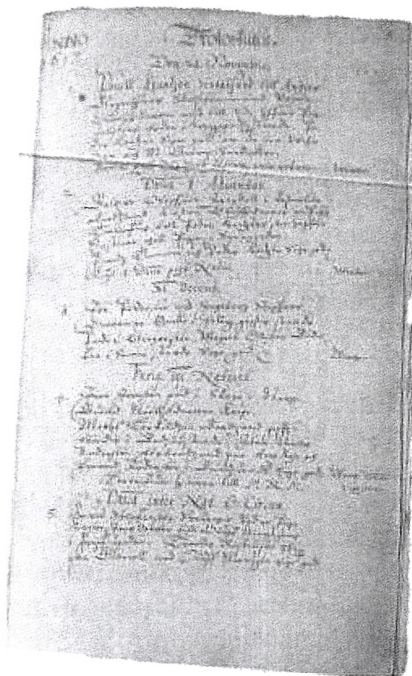
Herved undgik parret åbenbart offentlig absolution, dvs. syndsforladelse. Trolovelsen skete hjemme hos præsten den 11. februar 1618.

I trolovelsesfortegnelsen er tilføjet, at deres *”barn var det allerførste som blev døbt på Holmen”*.

Børn født uden for ægteskab var imidlertid meget almindeligt. Der er næppe en side i kirkebogens fortegnelse over døbte, hvor der ikke er et eller flere børn, der kom til verden fordi – som det hed – moderen var blevet besøvet.

I 1623 oplyses således om Oline Bernsdatter, at hun var født i Sønderborg og besøvet i Helsingør af en bøsseskytte Oluf, der nu var på Ostindien-rejse. Hun boede i Kattesund og sønnen blev døbt Peder.

I 1624 måtte jordmoderen Maren Hanses (dvs. gift med Hans) hjemmedøbe en lille pige, Marene. Moderen, Kirstine Mikkelsdatter fra Halland tjente hos Povl Mortenssøn i Lille Kirkestræde og var blevet besøvet af en skibskarl ved navn Mikkell.

Billede: Opslag i Bremerholmens kirkebog 1617 – 1639

I det hele taget har hjemmedåb ofte været nødvendigt, og ofte har jordmoderen måtte klare det. Undertiden nåede præsten dog frem, som det skete 26. januar 1618, hvor præsten noterede, at jeg *”om aftenen...var opkaldet af min seng”* for at tage til Peder Hvidtfeldstræde og hjemmedøbe *”for skrøbelighed”* Christen Simonssøns datter Kirstine. Selv om et barn ved fødslen havde været livskraftigt nok til at blive døbt i en kirke, kunne det stadig dø.

I 1635 fik Bodil Pedersdatter offentlig syndsforladelse, fordi hun er blevet besøvet af Frantz Nielssøn. Barnet var blevet døbt Niels i Vor Frue kirke, men er i dag *”begravet på den nye kirkegård uden Nørre Port”*. Kirkegården lå ved Sortedamssøen og findes ikke mere.

Det var ikke kun søfolk på landlov, der var årsag til børn født uden for ægteskab. Også det forhold, at manden var længe væk, kunne friste den hjemmenværende hustru over evne. I efteråret 1629 fik Dorethe døbt sit barn. Barnets navn er ikke noteret,

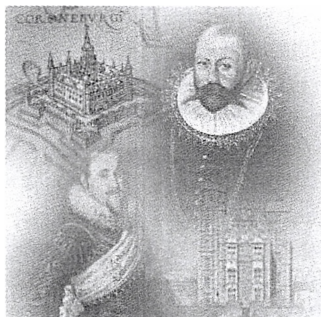
det blev vel glemt, for andet, der skulle indføres. Hendes mand var nemlig sejlet af sted 16. august 1628 ”og kom han ikke hjem før 1629 den 7. juli. Og den 7. oktober 1629 gik hun i barselsseng”. I øvrigt er manden – noget letsindigt synes man – igen på langfart. For en sjælden gangs skyld får vi i øvrigt her nævnt barnets fødselsdag – eller er det dåbsdagen, der noteres ?.

Til forskel fra de ”uægte” børn, er oplysningerne for børn født i ægteskab meget summariske. Her har det været nok med faderens navn og barnets fornavn. Efternavnet gav dermed sig selv, det var blot hæftet søn eller datter til faderens fornavn. En stor forskel fra vore dages kirkebøger, hvor moderen er den, der altid indføres som den første, og hvor børnene som oftest ikke kun får et fornavn og efternavn, men indtil flere mellemnavne.

Den sidste fortegnelse i kirkebogen er fortegnelsen over offentlig syndsforladelse, og som det er fremgået, er det først og fremmest samleje mellem ugifte, der er anledningen. Der er dog omtalt enkelte andre forhold. Således er Jacob Hanssøn Børks forseelse i 1637, at han ”Skammelig taler sin moder til”, mens Laurits Mogenssøn Findvig i 1634 har følgende synderegister: ” 3. søndag efter Trinitatis var til Guds bord (dvs. alters), samme dag drak sig fuld, slog vinduer ud, kom i Truncken (dvs. fængsel), blev benådet Skt. Hans aften, Skt. Hans dag atter fuld og på gaden slog Gregers Mikkels søns barn.”

Med den nye indførelse af data i DNK må man sige det bliver kedelig læsning for dem, som kommer efter os.

Af Hanne Dahlerup Koch, (Ankerkæden, Hilsen fra Holmens kirke 79. årgang nr. 3)

Renæssanceår

I året 2006 sætter museer, arkiver og andre kulturinstitutioner, fokus på renæssancen.

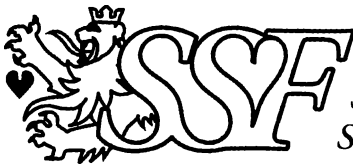
En spændende tid. Det er perioden, hvor fx Tycho Brahe og Christian den Fjerde levede. Der blev komponeret fabelagtig musik, trykt nye bøger med ny viden, arkitekturen blomstrede og kunstnere malede utrolige billeder. Men det var også årene, hvor heksebålene flammede. Og det var perioden, der gav

den lyse middelalder sit dårlige rygte.

På et møde i Nationalmuseet den 6 marts 2003. besluttede repræsentanter for en lang række kulturinstitutioner, efter forslag fra bl.a. arkæolog Jens Velle, Moesgaard, at 2006 skal være året, hvor der stilles skarpt på renæssancen.

Indtil renæssanceåret får sin egen hjemmeside, stiller historie-online plads til rådighed for initiativet. På [http://www. historie-online.dk/renaissance](http://www.historie-online.dk/renaissance) kan du følge med i initiativer og planer.

Fra www.Historie-online.dk

*SAMMENSLUTNINGEN af
SLÆGTSHISTORISKE FORENINGER*

Nyt logo til slægtsforskerne

Når slægtsforskerne i SSF for fremtiden samles sker det under et nyt mærke med både løver og hjerte.

Sammenslutningen af Slægtshistoriske Foreninger, SSF, har flere gange forsøgt at få tegnet og antaget et passende logo. Foreningen har lagt vægt på, at det nye samlingsmærke bl.a. skulle have følgende kvaliteter: Det skal kunne tåle gengivelse i både stor og ikke mindst lille størrelse, skal altså i sin udførelse være tydelig og enkel - genkendelig på lang afstand osv.; og det skal fortælle noget om organisationen. - De nævnte kvaliteter kendes fra middelalderens heraldik, læren om våbenskjolde, og er videreført i vore dages symbolsprog, logoerne.

SSFs nye logo er udformet af Flemming Steffensen i Sunds ved Herning. Flemming er gift med Birthe Steffensen, "Slægten"s nye redaktør)

Idegrundlaget har genealog Anton Blaabjerg, Viborg leveret, nemlig verslinjen: "Kæmp for alt, hvad du har kært" i Chr. Richardts sang "Altid frejdig" fra 1867. Han finder det meget nærliggende at tænke på netop dette, som inspiration for en interesseorganisation som S sammenslutningen, hvor engagerede slægtsforskere kæmper som løver for deres hjertesag! At kronede løver og hjerter forekommer i det ældgamle danske rigsvåben fra Valdemarernes tid er også brugt for at vise, at S sammenslutningen omfatter foreninger fra hele riget. *SSF og www.historie-online.dk*

Ferdinand Sørensen foran sin kurvemager-butik. Men hvor fandtes denne butik, måske er der én blandt læserne der kan genkende butikken og dens beliggenhed?.

Henvendelse om billedet kan rettes til *Redaktøren* eller via mail til *Mona Bergfriedt Touray* mail: monatouray@mail.tele.dk

Billedet kan ses på www.anetavlen.dk Billedgåden: (Ferdinand Sørensen, kurvemager - Er der nogen som kan genkende denne butik?)

Ny arkivlov giver mere adgang

Slægtsforskere og andre arkivbrugere kan glæde sig over, at adgangsgrensene er sat ned. Den 1. juli trådte en ny arkivlov i kraft. Den indeholder flere nye elementer, men det som interessen samler sig om for de fleste brugere, er nok at 80 års grænsen for tilgængelighed nu er sat ned til 75 år.

Folketællingen 1925 er tilgængelig

80-års fristen betød, at sager, der handlede om enkeltpersoners forhold, først var umiddelbart tilgængelige når der var gået 80 år fra sagens afslutning.

At noget er "umiddelbart tilgængeligt" vil sige, at arkivernes personale frit må udlevere de pågældende dokumenter og sager til enhver på læsesalen. men den nye lov er fristen for fx sager om

adoption, skilsmisse, faderskabs sager samt kriminelle forhold altså kun 75 år. Nedsættelsen betyder også, at folketællingen 1925 nu er tilgængelig for alle, uden at der skal søges særlig tilladelse først.

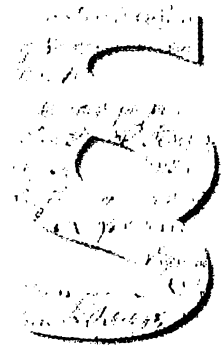
Adgang til kommunale arkiver reguleres også i loven

Som noget nyt regulerer loven også adgangen til kommunale arkivalier, der er afleveret til kommunale arkiver, eller som opbevares hos kommunen selv. Reglerne er de samme som for statslige myndigheders arkivalier. Desuden er tilgængelighedsudvalgets kompetence blevet udvidet, således at udvalgets arbejde nu også omfatter de kommunale arkiver. Hidtil har udvalget kun beskæftiget sig med tilgængeligheden til statslige arkivalier.

På Statens Arkivers hjemmesider kan man læse mere om den nye lov og dens virkninger.

Fra Historie-online.dk nyhedsbrev nr. 22.

Dansk Historisk Fællesråd - en paraply for historien. Historie-online drives af Dansk Historisk Fællesråd, DHF. DHF er en paraplyorganisation, der har til formål at støtte og styrke interessen for historie ved at fremme samarbejdet mellem de forskellige historiske institutioner, organisationer og foreninger afholde møder og seminarer, udgive publikationer og være kontaktorgan til tilsvarende internationale organisationer. DHFs medlemmer består af de fire landssammenslutninger for hhv. lokalarkiver, lokalhistoriske foreninger, slægtshistoriske foreninger og museer samt en lang række foreninger og institutioner, der arbejder til fremme af historisk forskning og formidling. DHF udgiver det historiske tidsskrift Fortid og Nutid, der med fire numre årligt holder fingeren på pulsen med den nyeste historiske danske forskning. Desuden udgives forskellige værker, f.eks. Dansk Kulturhistorisk Opslagsværk. Vil du modtage det ugentlige elektroniske nyhedsbrev kan du tilmelde dig på følgende hjemmeside <http://www.historie-online.dk/brev.htm>

Landsarkivet for Sønderjylland udgiver ny guide til samlingerne

For "gør-det-selv-historikere" og andre arkivbrugere er en guide et uundværligt hjælpemiddel. Den giver en kort oversigt over arkivets samlinger - og nu er der kommet en ny fra det sønderjyske landsarkiv.

Interessen for fortiden er voksende. Flere og flere søger deres rødder, andre vil gerne vide mere om deres lokalmiljøs eller landsdels historie. Mange leder efter svarene på Landsarkivet for Sønderjylland, og nu er de blevet lettere at finde! Det skyldes en ny arkivguide *Landsarkivet for Sønderjylland. En arkivoversigt*, som udkom den 24. marts 2003.

Sønderjysk administration 1400-2000

Bogen beskriver samtlige arkiver i landsarkivets samling. Lige fra de statslige, kommunale og kirkelige arkiver til de mange private forenings- og personarkiver. For alle disse mange forskellige arkivgrupper fortæller guiden historien bag det enkelte arkiv, hvad det indeholder i store træk, hvilke årstal det omfatter, hvor meget det fylder og hvilken fortegnelse, man skal slå op i for at benytte arkivet. Dertil kommer en oversigt over den sønderjyske administrations historie 1460-2000 samt en nøgle til de enkelte steders administrative tilhørsforhold gennem tiderne. Med den nye guide har både nuværende og kommende brugere fået væsentlig bedre muligheder for at dykke ned i Sønderjyllands alsidige historie.

Første guide i 1944

Landsarkivet for Sønderjylland fik sin første guide i 1944. Det var Frode Gribsvad og Johan Hvidtfeldts *Landsarkivet for de sønderjyske Landsdele. En oversigt*. Denne guide var et pionerarbejde, som har været brugernes af det sønderjyske landsarkiv til stor gavn. Som årene er gået, er denne oversigt imidlertid blevet forældet. Der er foretaget mange nyordninger og udarbejdet talrige arkivfortegnelser til de arkiver, der allerede var afleveret til landsarkivet i 1944.

Mange nye arkiver

Landsarkivet har desuden modtaget et stort antal nye arkiver. I 2000 fik landsarkivet således fra Rigsarkivet overdraget en række arkiver fra den slesvigske central- og provinsforvaltning indtil 1864.

Arkiverne fra den preussiske administration 1867-1920 er tilsvarende nu alle kommet i hus og der er modtaget, ordnet og registreret en stor mængde arkiver fra den danske administration fra 1920 og indtil ca. 1980. Endelig har landsarkivet fastholdt sin tradition for at modtage mange afleveringer fra private foreninger, institutioner og personer.

Landsarkivet for Sønderjylland. En arkivoversigt er skrevet af Birgitte V. Futtrup, Gerret Liebing Schlaber og Hans Schultz Hansen.

Bogen koster 125 kr. og kan købes ved henvendelse til:

Landsarkivet for Sønderjylland, Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa. tlf.: 74625858.

e-mail: mailbox@laa.sa.dk

Bogen vil endvidere snart blive tilgængelig på arkivets hjemmeside: www.sa.dk/laa/

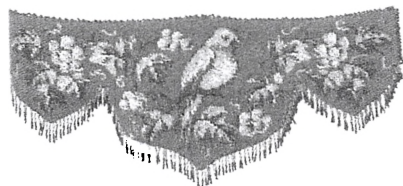
Livshistorien

Den største gave, du kan give andre, er fortællingen om dit eget liv. "Livshistorien -En erindringshåndbog" er den første danske håndbog, der vægter den spontane livshistoriske fortælling. Bogen henvender sig til den, der selv vil i gang med at fortælle, eller ønsker at få en slægting eller ven til det.

Den største gave du kan give andre, er fortællingen om dit eget liv. Kun du kan fortælle netop den historie: du er ekspert og bærer historien i dig. Ved at fortælle den knytter du fortid, nutid og fremtid sammen i et meningsfuldt hele, og du bliver klogere på dig selv og din tid. *Livshistorien, -En erindringshåndbog* giver dig på en letforståelig måde inspiration og konkrete ideer til, hvordan du kan fortælle din historie. Du får redskaber til at lukke fortiden op med og gode råd om, hvordan du kan sætte gang i erindringsprocessen. Hvad enten du foretrækker at fortælle selv eller arbejde sammen med andre, f.eks. i fortællerværksteder, er bogen en praktisk hjælp til at komme i gang.

Bente Schwartz: *Livshistorien, -En erindringshåndbog*. Konsulent; Rasmus Dahlberg, Aschehoug 2001.

Til stuen eller karnappen

I slutningen af 1800-tallet var perlebroderi en meget populær fritidsbeskæftigelse. Dette eksemplar har været brugt til at hænge over vinduerne i stuen – eller i karnapperne. Hvor og hvem kan evt. hjælpe mig med at finde historier og mønstre om og til disse broderier?.

Henvendelse til Gitte Bergendorff Høstbo mail: janhb@mail.danbbs.dk

Huse forgår, grunde består...

*Resumé af foredrag holdt i Slægtshistorisk Forening for Storkøbenhavn
den 9. april 2003.*

Opgaven til dette foredrag lød på at fortælle om **ejendoms historie** i forskellige kildegrupper. Jeg har valgt at splitte emnet op i 3 hovedgrupper:

- Tinglysning – *handler om personer*
- Brandforsikring – *handler om bygninger*
- Matrikulering – *handler om grunde*

Når der som overskrift er valgt titlen om huse, der forgår, og grunde der består, så kan jeg bedst belyse det med, at da jeg var dreng, boede jeg i Havnegade nr. 11 A. Grunden består såmænd endnu, men i dag er der ikke længere nogen beboelse – i dag er det Danmarks Nationalbank, der har domicil her. Derfor kan man ikke bruge huse eller husnumre til at fortælle nogen særlig ejendoms historie med – arkivalierne interesserer sig først og fremmest for grunde, *matrikelnumre*.

Allerede Jyske Lov af 1241 siger: ”man skal skøde jord på tinge og ej andetsteds: på det herreds-ting, som jorden ligger under”. Kravet om, at skødning skal ske på tinge, udspringer bl.a. af den større sikkerhed, som en overdragelse i mange menneskers nærvær, sikrer. Skøde- og pantevæsen omhandler ejendomsforhold – matrikulering interesserer sig *ikke* for personlige ejendomsforhold, men for ejendommens størrelse og afgrænsning – og hvad der var vigtigst i ældre tid – jordens landbrugsmæssige værdi, frugtbarhed. Denne frugtbarhed, der blev kaldt for *bonitet* blev opgjort i tønder hartkorn. Indtil 1903 bruges dette som udgangspunkt for beskatning af landbrugsejendomme, men opgives så pga. landbrugenes stadig større satsning på dyrehold frem for jordbrug.

I *matrikelprotokoller* (Matrikelarkivet) kan man finde oplysninger om matrikelnumre, ejer/brugers navne, hartkorn, gl. skat. Et fuldstændigt eksemplar af 1844-matriklen findes i Matrikelarkivet. Men der kan også i Landsarkivernes amtstuer og retsbetjente findes samtidige afskrifter. Baggrunden for at lave disse matrikler var bl.a. at der med udgangspunkt i disse kunne laves en retfærdig jordbeskatning!!

Den allerførste matrikel var således i 1688; i denne er gårdene i hver landsby opført med nummer, ejer/brugers navn samt 1664 hartkorns-angivelse. Den næste matrikel, som er den, der ligger til grund for vore dages matrikel er 1844 matriklen (Bornholm blev først matrikuleret i 1844). København er matrikuleret 2 gange 1689 (revideret i 1756) og 1806.

Allermest detaljeret er *sgoneprotokollerne*, hvor hver parcels beliggenhed, areal og bonitet m.m. er angivet. Til grund for disse protokoller er *arbejdsjournaler*, hvor

matrikel nr. samt stedregister findes. Oprindeligt interesserede man sig ikke særligt for matrikuleringen af bygrunde – de havde jo ikke jords ydeevne, og var derfor ikke særlig interessante. Derfor blev der kun foretaget en opmåling af bygrunde. Først omkring 1870 var en matrikulering af bygrunde almindelig. I 1844 matriklen kan man læse om ”nye” matrikler. Det er fordi, at der allerede i Chr. V’s matrikel fra 1688 bliver anvendt matrikelnumre. Men disse kom aldrig i almindelig brug. Chr. V – matriklen består af *markbøger* (Rigsarkivet) med opmålinger samt *modelbøger* (Rigsarkivet), hvor enkelte gårde beregnes og vurderes samt bliver angivet med ”gl.” og ”nyt” hartkorn.

Også *udskiftningskort* (Matrikelarkivet) fra 1780’erne fortæller om ejendomsforhold. I forbindelse med udskiftningen blev utallige jordstrimler i landsbyerne samlet til det, som vi kender i dag, hvor ens gård som hovedregel ligger på den jord, man ejer. På udskiftningskortene er der af og til brugernavne.

Jordebøger (amtstuer, Landsarkivet) er fortegnelser over det til kronen hørende jordegods med angivelse af de årlige ydelser (landgilder), som brugerne af jorden skulle svare.

Hartkornsspecifikationer (Rigsarkivet) er en slags oversigter over jordegods, der blev indsendt til Rentekammeret i 1778 og 1788. Heri findes brugers navn, hartkorn samt ofte matrikel nr. fra 1688.

Endnu en kilde, der kan være med til at fortælle om ejendomshistorie er godsarkivernes *fæsteprotokoller* (Landsarkivet), hvor man kan læse beskrivelser af fæsteejendommene. Ejendommens tilstand beskrives, ligesom der gives oplysning om, hvor meget, der betales i landgilde, hvilken besætning, der er på ejendommen og af og til også, hvilke redskaber, der er tilstede. Disse protokoller føres fra 1719.

Brandtaksationer (Landsarkivet) føres herredsvis og er før 1872 en del af den offentlige brandforsikring. Efter 1872 overgår brandtaksationer til den private brandforsikring. Købstædernes brandforsikring kom først og som en konsekvens af, at man tog landbygningerne ind under sine vinger (større risiko, større præmier), blev Alm. Brandforsikring for Landbygninger oprettet senere. Indgangen til brandtaksationer er *brandforsikringsprotokollen*. Disse er ordnet efter sogn/landsby. Der gives oplysninger om ejeres navne, gårdnavne, forsikringsbeløb samt henvisning til *brandtaksationsprotokollen*, hvor man kan finde egentlige bygningsbeskrivelser. Formålet med taksationerne var/er at fastslå brandrisiko og genopbygningsværdien. Hvor der er tale om fæstere, følger brandforsikringerne typisk godset, hovedgården, og det kan gøre det svært, i nogle tilfælde umuligt at lokalisere netop den ejendom, man leder efter. Efter 1872, hvor brandforsikringen overgår til den private brandforsikring, er der ikke længere en opdeling i brandforsikringsprotokoller og –

taksationsprotokoller. Der findes kun en kronologisk ført protokolrække ved navn *sognevurderings-protokoller*.

Brandtaksationer i købstæderne skal findes i *rådstuearkiverne* (Landsarkivet). København er helt for sig selv – her skal man ”bare” kende matrikel nr. og kvarter, så får man alle de brandtaksationer, der er samlet for hele perioden.

Skøde- og pantevæsen Arkivalier efter tinglysning af skøder og panter er en af hovedkilderne til ejendomsundersøgelser. Allerede fra ældste tid kender man begrebet tinglysning fra dengang, hvor byens kloge mænd sad på tinge, heraf navnet tinglysning (læse på tinge). Da det på et tidspunkt blev nødvendigt at nedskrive de afgørelser, der var truffet på tinge, indførte man tingbogen, hvori handlingerne blev nedskrevet. Først omkring 1630 begyndte man at føre selvstændige skødeprotokoller ved Sjællands Landsting. Ved en forordning i 1738 blev det pålagt landstingene og bytingene at føre selvstændige skøde- og panteprotokoller.

Skøde- og panteprotokoller (Landsarkivet) indeholder i datoorden, altså kronologisk samtlige skøder, behæftelser og servitutter, der er tinglyst inden for det pågældende område. Indgangen til skøde- og panteprotokollerne er realregistrene, hvor ejendommene er indført i matrikelnummerorden med hver sit blad. Her er anført alle skøder, pante og servitutter med henvisning til skøde- og panteprotokollen. Der kan være flere realregistre inden for hvert område, der så dækker hver deres tidsperiode.

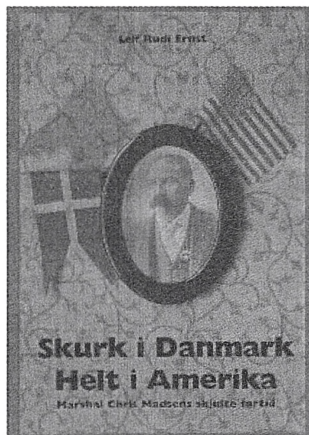
Det er almindeligt, at skøde- og panteprotokollerne rækker længere bagud i tid end, realregistrene gør. Det kan gøre det svært at foretage undersøgelser dér hvor realregistret ikke længere rækker. I mange tilfælde vil den eneste mulighed så være, at man i det ældst kendte skøde har en henvisning til sælgerens tidligere skøde, men dette er dog langt fra altid tilfældet.

Førnævnte forordning fra 1738 foreskrev, at skøde- og panteprotokollerne skulle forsynes med alfabetiske navneregistre. Disse navneregistre går som regel længere tilbage end realregistrene, men de forudsætter jo, at man har kendskab til ejerens navn. Dette ”system” fortsætter uændret frem til 1927, hvor der indføres et nyt skøde- og pantesystem. Realregistrene fortsætter for så vidt med hver sit tingbogsblad – de opbevares hos dommerembedernes tinglysningskontorer. Det nye er *skødegenparterne*, der afløser skøde- og panteprotokollerne. Disse genparter gemmes som bilag til tingbogen og afleveres efterhånden, som nye skøder og dermed skødegenparter kommer til. Alle skødegenparter efter 1927 er samlet under et for hvert enkelt matrikelnummer. Hvis man vil bestille en ejendoms skødegenparter er forudsætningen, at man kender ejendommens matrikelnummer, ejerlav, kommune og retskreds.

Som tidligere nævnt føres bl.a. retsgyldige servitutter ind i skøderne. Og selv om "systemet" er velfungerende, så vidner disse afsluttende servitutter om, at der er smuttere ind imellem: På en ejendom på hjørnet af Ørstedesvej og Åboulevarden hviler der en servitut, der forbeholder en person jagtret på ejendommens grund mod en årlig afgift på 16 skilling pr. td. land.

En anden servitut forbyder svinehold på et areal, hvor nu Vesterbros mest befolkede og befærdede gader ligger, og hvor enhver anelse af landlig idyl med udsigt til svinehold hører til forgangne skønne minder.

Jan Pedersen

Skurk i Danmark - Helt i Amerika

Ny bog af Leif Rudi Ernst

Marshal Chris Madsens skjulte fortid. Dokumenteret beretning om den fynske husmandssøn Christen Madsens dramatiske liv i Danmark før han udvandrede til Amerika, hvor han under navnet Chris Madsen blev en af Det Vilde Vestens bedst kendte ordenshåndhævere. Efter mere end 25 års forskning i denne spændende person er det endelig lykkedes denne bogs forfatter at løse gåden om Chris Madsens danske baggrund, og det viser sig at være med god grund, at han skjulte sin fortid. Hjemme i Danmark var han dømt flere gange for bedrageri

Billedet i midten: Christen Madsen til venstre, omkring 1866

Billedet til højre: Chris Madsen, 1898

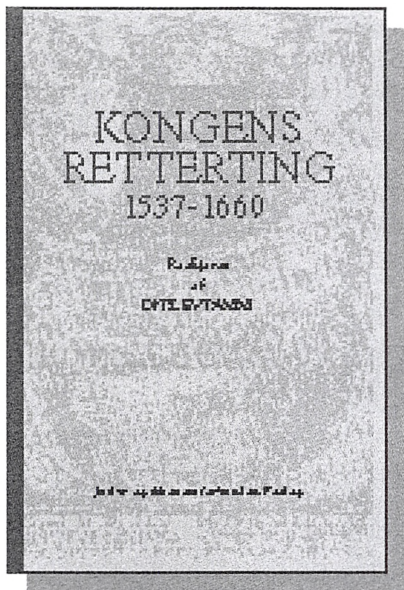
288 sider, rigt illustreret, indbundet i format 25cm x 17cm. En gennemarbejdet og veldokumenteret bog. Med righoldige noter, bogliste og register.

Pris 350,00 kr.

Skrold Antikvariat, Kim F. Rasmussen, Sønder Romvej 75, 9830 Tårs, Tlf: 9895 4205

Andre bøger kan ses på følgende hjemmeside:

<http://www.skrold.dk/skrold.asp?sesid=446>

Kongens Retterting

1537-1660

(bind I + II)

Af Ditlev Tamm

Kongens retterting var landets øverste domstol indtil enevældens indførelse i 1660.

Fra tiden 1537 og til 1660 er bevaret en så godt som ubrudt række af rettertingets domme.

Det er disse domme, der i registerform udgives her.

Dommerne var Kongen og Rigsrådet.

Bind I, som har tre dele, redegøres for rettertingets funktion, for arbejdet med dommene, sted- og personnavne samt rigsrådets sammensætning. Indeholder komplet biografi af samtlige danske rigsråd. Desuden er der afhandlinger om rigsrådet og registre.

Bind II indeholder en kronologisk liste over dommene, deres indhold, udfald, partnere m.v:

1. del. Christian III 1537-1559
2. del. Frederik II 1559-1588
3. del. Christian IV 1588-1648 (incl. formynderregeringen 1588-1596)
4. del. Frederik III 1648-1660

Bogen kan købes hos boghandleren eller på www.djoef-forlag.dk

Hvor den også kan downloades i pdf-filer

(Obs!. Bogen fylder 898 sider ved downloading).

Ca. 1300 sider i 2 bind, indbundet, 1. udgave pris 800.- kr. inkl. moms

Medlemmer af DJØF får 20 % rabat 640.- kr.

ISBN 87-574-0162-4

Yderligere oplysninger fås hos

Jurist- og Økonomforbundets Forlag A/S,

Lyngbyvej 117, Postboks 2702, København Ø.

Skolemandtaller i det 18. århundrede

Gæsteforelæsnings ved Gary Horlacher, den 14. maj 2003.

Det er ikke sædvane, at foreningens foredrag efterfølgende refereres i bladet. Men denne forelæsning var speciel, arrangeret, fordi Gary Horlacher fra Utah var i København som led i sine studier.

Som led i mit arbejde med at vedligeholde samlingen af links på www.genealogi-kbh.dk blev jeg for nogen tid siden opmærksom på, at Gary Horlacher har lagt et stort arbejde i sin hjemmeside www.horlacher.org. Efterfølgende har vi holdt kontakten ved lige via e-mails, og nu lykkedes det så at hilse på ham.

BAGGRUND

Gary startede med at fortælle om sin baggrund. Skønt han er født i USA og bosat i Utah, har han ikke desto mindre et godt kendskab til danske, norske og tyske forhold. Det ses også af hans hjemmeside og flere steder på linksiden. Han har danske tipoldeforældre, som drog til Utah (se www.ldsep.org). En oldefar var slagter i Tyskland (derfra stammer hans tyske efternavn), og i øvrigt er der meget dansk blod i slægten.

Han har været missionær for De Sidste Dages Hellige i Norge og har derigennem lært norsk. Endelig har han haft ansvaret for den danske samling i Salt Lake City, hvor han har kunnet yde læsehjælp til forskerne.

I øjeblikket er han doktorstuderende, dvs. han samler materiale til sin doktorgrad i "family science", og det foregår delvis i København og i Viborg. Studiet af family science, familievidenskab, drejer sig f.eks. om statistikker og børneopdragelse og passer fint sammen med hans interesse for slægtsforskning, som han startede med som 12-årig. Han studerer ved mormonernes universitet. Studiet betales af ham selv, dels ved undervisning, dels ved salg af eget hus.

Han gennemførte forelæsnings på norsk.

En del af Gary's hjemmeside drejer sig om Skolemandtaller:
www.horlacher.org/denmark/school/index.htm

SKOLEMANDTALLER

Hvorfor beskæftige sig med skolemandtaller: Iflg. Gary er der i hvert fald tre gode grunde:

1. Man kan køre fast i andre tællinger, først og fremmest folketællinger, som først findes fra 1787.
2. Kirkebøgerne kan mangle.

3. Kød på anerne, idet man finder mange oplysninger om livet i samfundet, koncentreret omkring skolerne.

Desuden kan man som ved andre kilder krydschecke med andre oplysninger for at kontrollere, om oplysningerne passer.

Man kan få identificeret "Jens Sørensen". Måske er der ikke noget skifte efter ham, måske er han kommet udensogns fra.

Gary har derfor lagt mange kræfter i at finde materiale, som kan erstatte manglende persontællinger før 1787. Skolemandtallerne er en af dem, optællingerne i 1700 er en anden. Her optalte man den mandlige befolkning på landet for at se, hvem der kunne bruges til soldater. Se omtalen i Slægt & Stavn 2001 nr. 3 og 4. Optællingen i de tre amter, som nævnes der, kan købes hos forfatteren.

I 1708 blev fattigloven vedtaget. Skoler blev obligatoriske, men blev kun delvis oprettet – især på Sjælland.

I 1720erne oprettede kronen Rytterskoler. Derfor fulgte godsejerne efter med godsejerskoler til fæsternes børn.

Fra 1739. Som et barn af pietismen vedtages en lov om, at alle fattige skal kunne komme i skole. Skolelærdommen omfattede dog især katekismusundervisning – som var nødvendig, hvis et barn skulle konfirmeres. Og var man ikke konfirmeret, kunne man hverken studere eller blive gift.

KILDERNE

Materialet er næppe færdiganalyseret. Rundt om i arkiverne (læs senere) findes materiale, som ikke er analyseret og registreret ordentligt. Gary har fundet materiale fra 1753-1765 i Ålborg bispearkiv. Fra *Københavns amt* foreligger der kilder fra 1737, hvor der i alt var 19 skoler. I dette materiale nævnes skoleholderens navn i forbindelse med mandtallet. Det findes med ca. 1 års mellemrum. Dette materiale er skematisk lagt ud på hans hjemmeside.

Der blev holdt styr på elevernes fremmøde i forbindelse med de årlige bispevisitationer, og til hjælp for bispens udspørgen ligger der oplysninger om "Flittighed i Skolen" og oplysninger om, hvor ofte de har besøgt skolen hver måned. Kreativiteten med årsag til forømmelse var stor allerede dengang.

Et af eksemplerne var en overhead fra Herstedøster sogn, hvor også forældrenes navne er opgivet tillige med angivelse af, hvor langt børnene er nået i deres læsefærdighed.

Originalmaterialet stammer fra Indkomne breve til amtmanden (LA Sjælland).

I Klemensker på Bornholm anføres i 1739 gårdnavnet i forbindelse med barnets navn og alder, evt. konfirmation. Selvfølgelig kan man også læse om viden i det boglige. De fleste elever er mellem 5 og 14 år gamle, men der er også nogle ældre. Det er de dumme, som ikke har klaret deres katekismus endnu.

I Vrejlev (ved Vrå) oplyses forældre, børn og alder. Der er lister over betalende elever (dem over 15) samt over skolens bidragydere.

Man må i nogen grad benytte sin fantasi, når man vil opspore skolemandtaller. De kan ligge hos alle embedsmænd med ansvar for skolevæsenet: Bispearkiver eller godsarkiver (varierer fra egn til egn), og de kan ligge midt imellem klager fra og om skolen. I Fortid og Nutid 1983 forsøger en artikel: "Breve til amtmanden. Kilder til 1700-tallets lokalhistorie" at udrede de spægede forhold. Den har tjent som inspiration for Gary Horlacher. Andre muligheder er provstearkiverne i forbindelse med indberetningerne. Muligvis findes der skolemandtaller i forbindelse med skattemandtallerne, og muligvis ikke for alle landsogne. Alle landsogne skulle have skoler, og det var jordbesiddernes ansvar. Derfor blev det f.eks. på Fyn godsejerne, som blev involveret i at gennemføre lovens krav. Der blev udarbejdet lister over, hvilke bygninger der kunne bruges til skole, eller om der skulle opføres en skolebygning, samt om man havde en person, der kunne undervise. Sidst men ikke mindst blev der udarbejdet lister over de børn, der skulle i skole. Og de ligger så i godsarkiverne. Trods lovgivningen var det imidlertid svært at få børnene i skole. Det ses af de mange udeblivelser. Nogle kom slet ikke. Indstillingen hos deres forældre var: Hvorfor sende barnet i skole? Vi har selv klaret os udmærket uden at gå i skole.

HVOR FINDES SKOLEMANDTALLERNE?

Amtsarkiver, amtstuearkiver: København.

Bispearkiver, provstearkiver og præstearkiver: Bornholm og Jylland

Godsarkiver: Fyn

Rigsarkivet: Rytterskolerne (samt evt. landsarkiverne hos embedsmændene).

I øvrigt hører Gary meget gerne fra læsere, som har kendskab til, hvor der findes skolemandtaller (evt. andre mandtaller) fra det 18. århundrede.

AFSLUTNING

For egen regning vil jeg tilføje, at jeg er meget imponeret over alt det, Gary får fra hånden. Ikke alene har han gennemtrawlet et stort antal kilder, han bekoster også mikrofichekopier af dem, så han kan sidde derhjemme og studere materialet. Og så både læser og forstår han det, skønt det er på et fremmedsprog. Sidst, men ikke mindst, kan alle andre blive delagtiggjort i det via hans hjemmeside. Den er på engelsk til glæde for udlændinge, som vil sætte sig ind i dansk genealogi, før de skal i gang med deres egen forslægt.

Postbesørget blad.

Hvis De ikke har fået bladet omkring de nævnte terminer,
bedes De rette henvendelse til Deres lokale postkontor.

Indholdsfortegnelse:	Side
Foreningsoversigt	2
Nyt fra Formanden	3
Anders Enevig	4-5
Rettelse til database	6
Jacob Holdt	7
Holmens kirkebog	8-11
Nyt logo	12
Ny arkivlov	13
Landsarkivet for Sønderjylland, ny guide til samlingerne	14-15
Huse forgår, grunde består	16-19
Kongens retterting	20
Skolemandtaller	21-23

Indhæftet i midten: Efterårets program 2003

Höftfest Da det er 25 år siden Blekinge Genealogiska Förening senere omdøbt til Blekinge Släktforskarförening blev grundlagt, i den anledning holder foreningen jubilæumsfest den 18. oktober 2003 i et historisk miljø et sted i Blekinge. Foreningen opfordre medlemmerne til at skrive og give sin ide og forslag om sted med til en jubilæumsfest. Foreningens forslag til pris for arrangementet vil blive ca. 200-250 svenske kroner og der er planer om at hyre en bus som opsamler og transportere medlemmerne til det valgte sted. Der vil også senere på aften blive en eller anden form for overraskelse. Indbydelse kommer i Släkt-Eken nr. 3 samt på foreningens hjemmeside:

<http://www.genealogi.se/blekinge/>

